

הסיכום ממערכי השיעור לפרק רומאן מתורגם.

כתב וערך: המורה אלי פררה

אבא-גוריו / מאת: הונורה דה-בלוק

תוכן הרומאן בקצרה:

הרומאן "אבא גוריו" נכתב בשנת 1834, זו התקופה של הרסטורציה וחזרתם של הבורבונים לשלטון. מתאר את החיים בפריז וניסיונו של צעיר *פרובינציאלי לכבוש את פריז. (*פרובינציאלי אדם שבא מ"פרובונס", כלומר: מהסביבה הכפרית של צרפת). בסוגריים ניתן לומר שמדובר בניסיון אישי של בלוק שחווה אותה חוויה. העלילה אורכת כשלושה חודשים. כולה בפריז בשני מקומות אופייניים; אחד ברובע העני ביותר בעיר, והשני בטרקליניהם (מסדרונותיהם) המפוארים של עשירי ואנשי החברה הגבוהה. מודגש הניגוד החריף בין שני המקומות האלה, אך מבחינת היצרים והתאוות, אין הבדלים מהותיים. למעשה, הפנסיון של הגב' ווקר מייצג את פריז כולה. קיים קשר הדוק, חיצוני ופנימי, בין האדם ו*הסביבה בה הוא חי ופועל. (*סביבה=מיליו בצרפתית milie) בלוק פותח בתיאור נרחב של הסביבה, בה גרים הגיבורים העיקריים של הרומאן.

ראשית הרובע העני, "שאין איום ממנו בפריז" כדברי בלוק. שנית, הרחוב בו נמצא הפנסיון, ולבסוף הבית עצמו – האכסניה. באכסניה שבעה דיירים קבועים: שלושה מהם תופסים מקום מרכזי בעלילה. האחד הוא אויזין ראסטיניאק, צעיר שאפתן שבא מהדרום הכפרי ללמוד משפטים בפריז. השני ווטרן, אדם מסתורי, עליז ושנון כבן 45, והשלישי אבא גוריו, הנקרא כך בזלזול. גם הוא אפוף מסתורין, עשיר משונה, יצרן אטריות לשעבר.

העלילה מתחילה בעזרת מכתב המלצה של דודתו של ראסטיניאק, הדוכסית דה-בוז'יון. (מכאן ולהבא, לשם קיצור, נקרא לה הדוכסית, ולראסטיניאק - ראסטי) קרובתו של ראסטי, הדוכסית, אשת החברה הגבוהה, מגלה לו את הסוד המפתיע; כי שתי הגברות ההדורות הבאות לבקר בחשאי את אבא גוריו באכסניה, הן בעצם שתי בנותיו: אנסטאזי הבכירה, הנשואה לאציל דה-רוסטו, והצעירה יותר בשם דלפינה, הנשואה לבנקאי עשיר בשם דה-נוסינגן. (שוב לשם קיצור נקרא להם מכאן והלאה: אנסטאזי ודלפינה). כל עוד שלטו בצרפת האידיאות של המהפכה הצרפתית; שוויון ואחוה וחירויות האזרח, לא התביישו הבעלים בחותנם, אבא גוריו, למרות שהיה חסר ייחוס והשכלה, ונעדר נימוסים וגינוני-אצילות של החברה הגבוהה. כשחזרו הבורבונים לשלטו בצרפת, וחזרו יחד עמם כל אותם סממנים של אצולה וחברה גבוהה, נשתנתה גם האווירה בפריז. הבעלים של בנותיו התביישו בו ולחצו על נשותיהם למנוע את ביקוריו של אבא גוריו בבתיהם. יחסה של הבת הצעירה, דלפינה, לאביה היה טוב יותר משל הבת הבכירה, הרוזנת. בבת הצעירה התאהב הסטודנט הצעיר ויפה-התואר, ראסטיניאק. כדי לממש את אהבתו וכניסתו לחברה הגבוהה הבזבזנית, הוא פונה, לאחר חיבוטי-נפש ומצפון, אל אמו ואחיותיו בכפר, לשלוח לו כספים "לשם לימודיו" כביכול, בו בזמן שהוא התכוון לבזבז את הכסף לבגדים יקרים ומפוארים ולהימורים. הן שולחות לו בתמימותן את כל חסכוניתיהן הדלים.

צעד נוסף המראה על הידרדרותו של ראסטי לשחיתות הפרזיטית: הצעתו של ווטרן. ווטרן מציע לראסטי לשאת את העלמה ויקטורין, המאוהבת בו, אולם לא לפני שווטרן יהרוג את אחיה

בדו-קרב מתוכנן מראש, וכך העלמה ויקטורין, שאביה הדיר אותה מצוואתו, תירש את כל הונו של אביה, בלית-בררה. (כי לאחר מות האח, תהיה היורשת היחידה) בזכות נשואיו לויקטורין, ראסט' יזכה ברכוש גדול. יפריש לוטרן את חלקו, וזה יברח מצרפת לאמריקה הדרומית. תחילה סולדת נפשו היפה של ראסט' מההצעה הבלתי-מוסרית הנפשעת הזאת. הוא מתפתה, לאט ובטחה לכוון הפשע, אולם נסוג ממנה לחלוטין בעזרתו של אבא גוריו. מתוך מניעים אנוכיים ואהבת-בתו דולפינה, אבא גוריו מעוניין לחבר בינה לבין ראסט'. הוא יודע על אהבתם ודואג יותר לאושרה של בתו מאשר להתחבט בייסורי מצפון על בגידתה בבעלה. קונה להם דירת-אהבים חשאית בקרבתו, מרהט אותה אפילו, ובכך מצליח להרחיק את ראסט' מהפיתוי להיענות להצעתו של לוטרן.

עד כאן ההתפתחות של עלילת-הרומאן ומכאן ואילך בא השיא ועמו "הקטסטרופה" והנפילה: מתגלה כי לוטרן, בעצם פושע מסתתר ואסיר שברח מכלאו. מצבו הכלכלי של הרוזן (בעלה של הבת הבכירה, אנסטזי) מתמוטט, חיי הנישואין של הבנות נהרסים ע"י בגידות, מעילות, בזבוז ראוותני וצבירת חובות. אבא גוריו נוכח לדעת (ההתפכחות) כי "האושר" לבנותיו הוא אשליה, הן אומללות ובעליהן נוכלים ובוגדניים כמותן, כמו כל נשות פריז העליזות מהחברה הגבוהה. הבשורות הרבות והרעות מביאות עליו ייאוש ומחלה. מוטל על ערש-דווי בחדרו הדל ומשתוקק לדבר אחד; לראות את בנותיו לפני מותו. בניגוד לרצונו, הן עסוקות בהכנות לנשף המפואר של הדוכסית דה-בוז'יאן ואינן מתפנות לטפל באביהן החולה והנוטה למות. כשהוא מת אינן באות ללוויה בעצמן, אלא שולחות את הכרכרות שלהן ריקות מאדם, רק לְסַמֵּל ולהראות שהנה הן היו בלוויה, כביכול. הצעיר התמים ראסט' לומד להכיר את השחיתות, רדיפת-הבצע, השקר והצביעות, ובעיקר את האנוכיות הצינית של החברה הגבוהה בטרקליניה המפוארים, והחליט להכריז עליה "מלחמה". בסוף הרומאן: "הוא הולך לסעוד, כמעשה התגרות, אצל הגב' דה-נוסינגן". מבחינה זו הרומאן הוא *רומאן פתוח, מפני שאין אנו יודעים בוודאות על תוצאות מאבקו של ראסט'. (*רומאן פתוח; ראה במונחים לספור בעמ' 92) האם הלך להתחבר לחברה הגבוהה ונעשה כאחד מהם, או שהלך להלחם בה ומתוכה בנשקה היא; (ציניות, ניצול הזולת, רדיפת-בצע ובגידות), כעצתו של לוטרן?

מבנה הרומאן

הרומאן נחלק לשלוש חטיבות:

1. חטיבה ראשונה: פרקי-הכנה חסרי עלילה, ותיאור מפורט של הסביבה בה חיים הגיבורים הראשיים.
2. בשנייה, מתרקמים הקשרים בין הגיבורים הנסחפים ונחשפים בעלילה שלב אחרי שלב לקראת השיא.
3. שיא הספור. בחטיבה זו, השלישית, מתרכזים המאורעות הרבים והדרמטיים הבאים זה אחר זה. הכל נהרס ומתמוטט: אבא גוריו נשבר ונחלה, בראותו את כשלון אבהותו והרס אשלייתו. הוא מת ערירי ועני. ראסט' הולך "להילחם", ולמעשה נופל מוסרית ומצטרף לחברה הגבוהה המושחתת. לוטרן מתגלה כנוכל ופושע נמלט מהכלא, נתפס ונאסר לאחר הלשנתם של הזוג פוארה והגב' מישונו. הבת הבכורה, הרוזנת דה-רוסטו, מתרוששת. הדוכסית דה-בוז'יאן בורחת מפריז לאחר בגידת-מאהבה וכשלון אהבתה, תוך לגלוג ולעג מושחז של אנשי פריז ומכריה.

הפנסיון של הגב' ווקר מתרוקן מזייריו.

נושא הרומאן

התמוטטות חייו של אבא גוריו, בא לסמל את ההתמוטטות של עולם האבהות, שבעיני בלזק, זהו הרס העולם הפיאודלי-פטריכאלי. (פטריכאלי; אבהי. משטר של האב במשפחה ובחברה) בלזק יוצא ברומאן זה, "אבא גוריו", נגד המשטר החברתי הנוכחי, ההופך את האדם לבורג במכונה גדולה, הממית כל רגש אנושי. הכוח העליון השולט במשטר הזה הוא הממון: הוא מרחיק בנות מאביהן, עושה מסחר באהבה והורס את רגש היושר.

הכסף צובע עוֹלָ כצדק, מבטל את מותר האדם מן הבהמה, מבחינה זו לדעתי, הוא הגיבור הראשי ברומאן. למרות שרבים סוברים, כי ראסטיניאק הוא הגיבור הראשי. עוד סימוכין בידי: שמו של הרומאן: "אבא גוריו". מבחינת התפתחותה של דמות, דמותו של ראסט' היא דמות מורכבת ומתפתחת, באופן בולט, הרבה יותר מאבא גוריו, אבל אין זה גורע מדמותו כגיבור ראשי. ראסט' הופך מצעיר יפה-תואר ועדין נפש, אציל ונדיב ובעל רגשות (למשל, הוא נחלץ לעזרת אבא גוריו בעת נפילתו, מטפל בו וממך אפילו את הלווייתו) לאדם שאפתן וחותר לעושר ותענוגות והצלחה, כמעט בכל מחיר. מתחילת דרכו הוא תמים כפרי, שעיניו מסונוורות מהזוהר והקסם של מסדרונות החברה הגבוהה, ובהמשך המום ומבולבל למראה הבזבז, המותרות וההפקרות הקיימים בה, מתהפכות בו היוצרות: "שטן המותרות כרסם את לבו, תאוות הבצע אחזתו, צימאון הזהב הכה את גרונו". הוא נמשך אל עגל הזהב ומידרדר עצמו אל ריקבונה של החברה המנוונת. יש בדמותו מעלות וחולשות. לאורך הספור נמשכת ההתפתחות בדמותו. הוא מהווה ברומאן את הגשר בין שתי בימות החיזיון: הפנסיון העלוב של הגב' ווקר והטרקלינים המפוארים של החברה הגבוהה. גם מבחינה אישית הוא נעשה חולית-הגישור והביניים בין אבא גוריו לבנותיו. נע בין שני העולמות.

מבחינה רוחנית ונפשית יש בדמותו מורכבות והתפתחות; לבטיו הם גם מבחינה מוסרית-סימבולית. הוא עובר בין אולמות האוניברסיטה, בה הוא לומד משפטים (סמל של עולם הצדק והיושר) לבין מסדרונות החברה הגבוהה (סמל עולם השקר והחטא). הוא סובל ממבוכה, דכדוך וייסורי מצפון. את מה שמבצע ווטרן בגלוי, מבצע ראסט' במחשבה: "החוק והמוסר הם נטולי תוקף לגבי העשירים", כך אומר ראסט' באחת ההזדמנויות. מבחינה חברתית ומעמדית התפתחותו בסימן עליה רצופה, מבחינה מוסרית – יש בה עליות ומורדות, עד שהשחיתות הפרזיטית מרעילה את נפשו. למהפכים אלו בנפשו כאדם שאפתן חסר עכבות מצד אחד וכאדם רגיש ואנושי מצד שני, הוא מקבל את "חינוכו" משלוש דמויות עיקריות ברומאן, ולכן יש ורואים ברומאן זה – "רומאן של חניכות".

א. הגב' דה-בוז'יאן, הדוכסית, זו שמנסה לשלבו בחברה הגבוהה תוך העברת מסרים ועצות איך לעשות זאת בכמה שפחות נגעים ומפח-נפש; כמו לנצל את אהבותיהן וכספן של הנשים המתאהבות בו, ודרכן להיכנס לחברה הגבוהה. להחליף אותן כמו סוסים בכרכרה כדי להגיע למטרה. מעולם לא לערב את הרגש בקשרי "אהבה" ולהיכנע לו.

ב. ווטרן "מחנך" את ראסט' כמו הדוכסית בערך, אבל באופן בוטה וישיר ואכזרי. יש להילחם בחברה זו בדיוק על פי הכללים והנורמות שלה, בלי רגש רחמים, ובלי להזדעזע מ"ללכלך את הידיים"; אם האדם השאפתן רוצה להגיע למטרתו, כלומר, לצבור ממון והשפעה בחברה

גבוהה, אל לו להירתע מכך. אי אפשר להשתייך אליה אם אינך מושחת לפחות כמוה, **ויותר**. הממון הוא הערך העליון והיחיד שהיא מכירה, על-כן יש להשיגו בכל דרך אפשרית, ואם בדרך לא חוקית – עוד יותר טוב.

ג. אבא גוריו – מנסה להשליט בראסטי איזשהו רגש אנושי, ודרך חינוכו: להיות נדיב ומלא רחמים כלפי הזולת, לא לאבד צלם אנוש בתוך כל הסחי והשחיתות. לא לאבד את הערכים והעקרונות של אהבה, מסירות ונדיבות. ואכן, יש לו השפעה אדירה על ראסטי, והוא פועל על פיהם כשהוא בא בקשר עמו.

דמותו של ווטרן

דמות בלזקאית טיפוסית, מלאת עניין וסקרנות, בעלת עוצמה. גבר יפה-תואר וחזק כבן ארבעים, עליו וחביב, שנון וקר-רוח, נדיב ונאמן ומטיב עם מיטיביו וחבריו, אך אכזרי וחסר פשרות עם אויביו ורודפיו. הוא הרוח החיה של האכסניה. צרוף מעניין של פושע-אומן-ופילוסוף. שטן ציני ונבל, ובכל זאת אהוב ונערץ בשל ישרותו ונאמנותו לנדכאים ולחלשים בני-מעמדו. לדבריו: "אין לי בעולם אלא רגש אמיתי אחד; הידידות שבין גבר לגבר" בשל אמירה זו הרבה חושבים שהוא נוטה להומוסקסואליות. אולם אמירה זו של ווטרן היא אמירה אמיתית. זה מה שהוא חש, והדבר בא לידי ביטוי כשלקח על עצמו חטא ופשע שעשה מישהו אחר. הוא עשה זאת מתוך נאמנות וידידות. מורגשת אהדתו של בלזק לווטרן. גם דיירי האכסניה מחרימים את אלו שהלשינו עליו: אדון פוארה והגב' מישונו. עוד מדבריו של ווטרן: "השאפתנות היא מידה טובה כל עוד היא מושגת בתועלתיות אנוכית, היושר אינו מביא שום תועלת. הרוצה להצליח חייב לפלס את דרכו בכישרון ובתושית השחיתות. צריך אדם ללכלך את ידיו אם רצונו למלא את כרסו, העיקר שיידע להתרחץ כהלכה, בכך טמון כל המוסר של דורנו, כל אמצעי כשר לשם הצלחה, ופריז היא בור של רפש!" ווטרן הוא המרדן הגדול שאינו נכנע לחוקי החברה ומשיב מלחמה שעה. על שחיתות החברה הוא משיב בשחיתות כפולה ומכופלת. דמותו בעלת אישיות נחושה ובעלת כוח-משיכה רב. הוא מגלם את יופי הכוח, החופש והביטחון. אומר עליו מבקר הספרות א. שטראוס: "הוא עומד כהיפוכה של הפרוזה האפורה הקטנונית של העולם הבורגני הבריורקראטי" אעפ"י שבדמותו של ראסטי משמשים הטוב והרע בערבוביה, וווטרן כולו רע, והוא למרבה הפלא, מעורר בנו כבוד יותר מראסטי. הוא אינו משקר לעצמו, הוא משקר רק לאחרים, המשקרים לעצמם, לכן מלחמתו נגד החברה הגבוהה היא חזקה ומרשימה יותר מזו של ראסטי בסוף הספור. יש קווים משותפים לשלוש הדמויות העיקריות האלו: ווטרן, ראסטיניאק ואבא גוריו. שלושתם קורבנות החברה:

- 1) הידרדרותו של ראסטי נגרמת ע"י התשוקה לכבוש לו מעמד בתוכה.
  - 2) אבא גוריו קורבן החברה, כי אסונו ומותו נובעים מהשאיפה לשתול את בנותיו בתוכה.
  - 3) ווטרן קורבן לחוקיה האכזריים והציניים של חברה מושחתת.
- משותפת לשלושתם השאיפה לממון. אולם שלושתם נופלים בסופו של הרומאן: ווטרן נתפס ונאסר, גוריו מת אכול אכזבה וייאוש וראסטי נופל מבחינה מוסרית. בלזק מחייה ברומאן את הניגוד בין האריסטוקרטיה הנוצצת מבחוץ והרקובה מבפנים, לבין המעמד הזעיר-בורגני הנמוך, אשר גם בו שולטים הממון והשחיתות, אך בשילוב תופעות של רגש-אנושי טהור, עזרה לזולת, נאמנות ואהבה אמיתית.

המסר הרעיוני-אידיאי של הרומאן

בספר יש ביקורת קשה על החברה הזעיר-בורגנית וגם על העם הפשוט. המשטר החברתי רומס את האנשים הישרים וההגונים. בעולם זה אין מקום לרגשות משפחתיים חמים וכנים. הבנות מתכחשות לאביהן לאחר שניצלו את כל ממנו, וברגע ש"יבש המעין" – זנחוהו. או אז נושא אבא גוריו את נאומו הגדול בזכות מוסד האבהות: יש לצוות ממש ולחוקק חוקים ולאוכפם ע"י שוטרים אם צריך, כדי לכבד את האב. כאן מתגלה רעיונו האידיאי של בלזק. בנאומו של אבא גוריו חושף בלזק את האני מאמין שלו לאמור: המלך משול לָאב הגדול של האומה ושל נתיניו והחברה כולה, ואם המלך יתמוטט, פירושו גם שמוסד האבהות יתמוטט, ועמו כל התא המשפחתי. המשמעות של קריסה כללית זו, שכל החברה כולה והסדר הישן והטוב, לפי ראות עיניו של בלזק המלוכני, יתמוטט. או אז ישרור חלל וכאוס (תוהו ובהו) גדול, בלתי ניתן לתיקון.

גוריו
החברה
המשפחתי